

НИКОЛАЙ РАЙНОВ
НАЛА И ДАМАЯНТИ
ИНДИЙСКА ПРИКАЗКА

chitanka.info

Живееше в Индия цар, на име Нала. Син на силния Виразен — владетел на нишадското царство, Нала бе мъдър и такъв хубавец, че в цял свят нямаше друг цар като него и едва ли би могло да има. Смирен почитател на мъдрите учители, проникнат с тайния смисъл на старите книги, чужд на нечисти помисли, загадка за момите, страх за враговете, надежда на другарите си, изкусен и смел пълководец, чуден стрелец, а най-много прочут с изкуството да язди коне — такъв бе Нала. Но той имаше една голяма страст: обичаше да играе на зарове.

В това време над широката видарбинска земя владееше Бима, добродушен цар; той дълго време нямаше деца и пред боговете даде голямо обещание, за да го наградят с родителско щастие; тогава те му подариха трима синове и една дъщеря. Дамас, Дантас и Даманас бяха имената на тримата братя, а сестра им се казваше Дамаянти.

Децата бяха пъргави и смели. Като звезда на хубостта сияеше Дамаянти. Бърза мълва разгласи по земята нейната прелест. В бащиния си дом, обкръжена от пъстрия венец на много дружки, Дамаянти блестеше между тях като роза сред разкошни зелени листа, светеше като светкавица между облаци. Никъде подобна хубост не се бе виждала. Но не по-малко хубав бе Нала. Всеки час Дамаянти чуваше за великия цар на нишадската земя и всеки час Нала чуваше за звездата на хубостта. Скоро между тях поникна цветето на обичта.

Един път Нала, мъчен от безименна сърдечна болка, се разхождаше замислен в царската градина; внезапно той видя във въздуха лебеди; с разпуснати златопери крила, те хвърчиха на ято и с шум се спуснаха в градината. С бързата си ръка Нала хвана един от тях за златното крило. Но лебедът му каза с човешки глас: „Пусни ме, царю, и аз за отплата ще кажа на Дамаянти такива думи, че да мисли само за Нала.“ Като чу това, Нала бързо пусна златния лебед. Цялото ято хвъркна право към Видарба и там се спусна в царската градина, дето се разхождаше Дамаянти.

Като видя чудните птици, Дамаянти почна с дружките си да тича подир тях, а лебедите подхвъркваха от място на място и се пръснаха по градината; подир тях се пръснаха и дружките на Дамаянти. Дамаянти остана сама с един лебед; птицата се изправи и продума с човешки глас: „Дамаянти, в нишадското царство живее Нала: няма между хората такъв хубавец. Ако ти станеш негова жена, напълно би била щастлива: каква рожба би се родила от неговата мощ и твоята хубост!

Един за друг са ви изпратили боговете на земята. Повярвай, кроткокривна, чиста девойко! Ние сме виждали много страни, населени с хора, и дори в страната на великаните сме прониквали, но досега цар като Нала още не сме виждали; ти си бисер между момите, а Нала е безценен камък между мъжете. Ако се ожените, ще бъдете най-щастливите съпрузи.“

Като чу това, Дамаянти се изчерви, побледня и в отговор прошепна: „Кажете същото и на Нала.“

Бързо хвъркна лебедът и отлетя в нишадското царство, дето разказа всичко на Нала.

Дамаянти, когато останеше сама, постоянно мислеше за Нала и тежко въздишаше. Тя нито можеше да спи, нито да намери покой; нито ядеше, нито пиеше и от ден на ден се топеше.

Дружките ѝ скоро забелязаха, че с тяхната княгиня се е случило нещо. Тъжният слух достигна и до Бима. Той разбра, че милата му Дамаянти е изгубила спокойствието си.

— Както се вижда, моя Дамаянти, дошло ти е време за женитба — ѝ каза веднъж той.

И реши Бима да даде пир, та да дойдат отвсякъде младоженци за избор. Той изпрати скороходци по всички индийски царства да поканят царете във Видарба на празник. Щом поканата стигне до царе и князе, всички веднага се приготвиха за път: от изток и запад бръз и шумен поток наводни пътищата; ечна земята от смътния и глух шум на слонове, колесници и коне; дигна се гъст облак от прах чак до небето. С богати накити и множество слуги, със светли оръжия и пъстри брони надойдоха гостите към Видарба, дето Бима ги посрещаше тържествено.

В това време бе тръгнал по света старият пустинник Нарада, главатар и светило на всички пустинници. Негов спътник бе блаженият Парвата. Веднъж двамата стигнаха до областта, цъфтяща като градина, дето царува могъщият бог Индра.

Двамата чужденци влязоха в откритото преддверие на двореца, дето радостно ги поздрави Индра. Като им се поклони и отдаде приличната почит, той разпита гостите за тяхното здраве и за целия свят. Нарада се поклони и отговори: — И ние сме здрави, и човеците, и зверовете добруват; във всяко цвете и всяка тревичка има живот и радост.

Като чу тоя отговор, силният цар на вселената попита:

— Но де са моите любимци, които решават кървави разпри, проливат кръвта си в битките и презират смъртта? Де са храбрите защитници на света? Аз искам с тях да населя светлата си област; ала напразно очаквам на пир обичните си гости, отдавна вече никой от тях не е идвал при мене. Кажи ми, светецо, какво стана с племето на храбрите?

Нарада отговори:

— Всемогъщи, ще ти кажа защо ти отдавна не виждаш никого от храбрите пълководци. Дамаянти, дъщеря на видарбинския цар Бима, на която няма подобна в целия свят, иска да си избере по сърце мъж, затуй всички князе отиват във Видарба. Всички разпри са прекратени: ето защо земята е мирна и в твоята светозарна област не дохождат бранници и храбреци.

Докато продължаваше разговорът, при Индра надойдоха всичките му другари — Агни, владетел на огъня, Варуна, повелител на водата, и Яма — бог земодържец. Като чува разказа на Нарада, боговете радостно извикаха: „И ние ще отидем на този празник.“

Предвождани от Индра, боговете с бързи коне се спуснаха към Видарба, дето бяха вече събрани всички царе. В това време и Нала, разпален от обич, се запъти затам. Като идеха от небесата, боговете съгледаха Нала: той светеше като ден и боговете, пленени от хубостта му, в почуда го гледаха.

Четиримата владетели му казаха:

— Здравей, нишадецо, изстребителю на войските, Нала Пунялока! Искаш ли да ни служиш? Върви във Видарба като наш посланик.

— Всичко ще изпълня — отговори Нала.

После с прибрани от неволен страх ръце той смирено ги попита:

— Кой сте вие, облечени в слънчев блясък? С каква вест ще ми заповядате да отида във Видарба?

Индра му отговори:

— Знай, че ние сме богове, слезли на земята за прекрасната Дамаянти, за която сега отвсякъде се стичат земните царе; аз съм Индра, владетел на въздуха; този е Агни — могъщ повелител на огъня, онзи е Варуна, заповедник на водата, а този е великият пазител на земята, Яма. Помни, че ти сега си наш посланик; ето какво ще кажеш

на Дамаянти: „Знай, княгиньо, че боговете са слезли от небето, за да си избереш за съпруг едного от тях.“

Нала скръсти ръце и отговори:

— И аз отивам във Видарба; не мога да бъда чужд посланик при Дамаянти; моля, избавете ме от такова задължение.

Тогава Индра каза:

— Нима, благородни нишадецо, ти сам не ни каза: „Всичко ще изпълня“? Можеш ли да нарушиш думата си? Върви и не се отказвай.

— Как ще вляза при княгинята? — запита Нала. — Всички входи са пазени от стража.

— За това не се грижи! — казаха боговете. — Ще влезеш свободно, върви и не бой се!

Нала тръгна, без да роптае против волята на безсмъртните. Той свободно се вмъкна в двореца, дето видя Дамаянти между дружките ѝ: тя бе хубава като ангел, долетял от небето: и луната, и слънцето тъмнееха пред нейния пленителен образ. Като я зърна, Нала почувства мъката на обичта, но той надви стремежа на мъчителната сила.

Изумени от ненадейното му влизане, всички дружки на Дамаянти скочиха от местата си: тъй ги поразиха прекрасното му лице, та им се стори, че небето се е отворило. Като не смееха да го запитат, те тихо шепнеха помежду си: „Отде иде той, кой е, от какъв род е, от райски ли, от земен ли, или от исполински?“

Тъй се питаха те, ослепени от блясъка на Нала, без да смеят да вдигнат очи към него: дотолкова боговете възвеличиха с небесен блясък и тъй неземната му прелест. А Дамаянти — с пленителен поглед, с омайна усмивка — стоеше мълком пред тях, гледаше Нала и се топеше от скрит пламък. Най-после тя попита:

— Кой си ти, който всичко озаряваш, който с радостна мъка обхващаш душата? Как се промъкна между царската стража, незабелязан от никого, в жилището на царската дъщеря, което е за всички затворено? Кой си ти? Как ти е името?

Нала отговори:

— Знай, Дамаянти, аз съм Нала. Изпратен съм във Видарба, княгиньо, да ти известя, че великите богове Индра, Агни, Варуна и Яма слезнаха от небето, за да си избереш за съпруг едного от тях. Под тяхната закрила аз можах да вляза тук незабелязан; като знаеш това, постъпи, както намираш за най-добре.

Като чу това, Дамаянти поднесе своята благодарност на боговете, а след това с усмивка каза на Нала:

— Не някой от боговете, а ти си моят избраник: аз съм твоя и всичко мое, о, владетелю на моята душа, принадлежи на тебе. Това, що ми каза златокрилият лебед, съкруши моето сърце: всичките царе и князе са повикани на избор само за да привлека и тебе, но ти си избран още отнапред: аз се заклек да бъда твоя и отдавна те очаквам. Ти ще се сгодиш за мене — не ти прилича да се явяваш като посланик на други. Знай, че ако бъда отхвърлена от тебе, аз не ще живея вече.

— Но как можеш да предпочетеш пред безсмъртните богове обречения на смърт? — запита Нала видарбинската княгиня. — Който отива против волята на безсмъртните, отива към смърт. Те ще те искат, Дамаянти. На безсмъртните богове ли ще откажеш? Не прави това, послушай своя приятел!

С трепетно сърце и горчиви сълзи, които затъмниха сиянието на светлите ѝ очи, Дамаянти отговори:

— Всесилни са вечните богове: аз ги почитам и им се покланям с вяра, но мой избраник си ти.

Нала въздъхна и рече:

— Не забравяй, Дамаянти, че аз стоя пред тебе като посланик: да наруша ли свещеното доверие? Да прося ли сега за себе си това, което строго ми заповядва длъжността да прося за другите? Настъпва часът и аз без страх ще се застъпя за правото си. Сама размисли!

Дамаянти тихо пошепна:

— О, друже. Ние с тебе сме съгласни в мислите си: избири правия път, за да не падне върху ти сянка от укор. Ела, о, украшение на смъртните, ела заедно с боговете на тържествения избор. Там, в присъствието на силните вселенски владетели, аз тебе ще избира, благородни царю, тогава и ти ще останеш прав и чист пред боговете.

След това Нала се върна при боговете. Като го видяха, владетелите на вселената го попитаха с любопитство:

— Какво има? Какъв отговор носиш от видарбинската княгиня?

Нала им каза:

— Като ваш посланик и по ваша воля аз се промъкнах в жилището на царската дъщеря незабелязан от никого. С княгинята намерих много дружки; те се уплашиха и наскочаха, а когато съобщих за вашата воля, Дамаянти, в затъмнение на разсъдъка си, избра за

жених самия мене. Ето какво ми отговори княгинята: „Нека дойдат боговете заедно с тебе на тържествения избор! Там, в присъствието на силните вселенски владетели, аз тебе ще избира, благородни царю: тогава и ти ще останеш прав и чист пред боговете.“ Светата ви воля е вече изпълнена, вечни богове. И сега ви моля да ме освободите от длъжността на посланик.

Сутринта цар Бима повика всичките си гости на избор. Царе и князе се събраха в широкия дворец. Техните погледи пламтяха от обич; те преминаха под златните сводове на високите врати като лъвове. С пресни уханни венци и с драгоценни обици насядаха те на меки възглавници. Наредили се бяха един до друг като гъста лъвова грива; а пълният чертог приличаше на зинала тигрова уста, пълна със зъби.

Имаше на какво да се любува човек: бедра като медни стълпове; силни мишци и рамена като могъщи дъбове; гъвкави пръсти на ръцете като петоглави змии; горди шии, подобни на светлите гранитни зъбери по планинските върхове; блясък на разкошни коси, на високи вежди и на огнени очи.

Най-после влезе и Дамаянти. Само с погледа си тя ги смути и в мрежата на любовта заплете техните очи и сърца. Дълго време тя гледа наоколо, но този, който бе в мислите и сърцето ѝ, тя не виждаше. Изведнъж забеляза пет еднакви образа, които ту се приближаваха, ту се отдалечаваха от нея, всеки ѝ се представяше за Нала, когато тя се обръщаше към него. Мислите ѝ се размътиха.

„Какво да правя? — си помисли тя, — как да различа Нала от боговете?“

Напразно погледът ѝ търсеше знаците на божествата.

„Нито един няма признаците, за които ни разказват древните предания“ — си помисли Дамаянти.

След дълги размисления най-после ето какво реши: „Аз ще се обърна към боговете, те няма да отхвърлят молитвата ми.“ И със смирена вяра тя скръсти ръце на гърди и каза:

— Богове безсмъртни, покажете ми избрания от мене, желаниа на сърцето ми. Ако с мисли и дела съм пазила правдата, ако ви се моля с топла вяра, ако вие сами сте ми избрали вече избрания от мене за мъж, ако съм се заклела да любя и клетвите трябва да бъдат пазени, то покажете ми го и открийте ми божествените си знаци, за да ви почета.

Като чуха сърдечната молба на Дамаянти, като видяха нейната чистота и любов, нейната справедливост, кроткото ѝ сърце и светлия ѝ ум, боговете не се забавиха да покажат знаците си. Тогава Дамаянти в миг ги позна по далековидния им спокоен поглед и чисти лица, по недостъпните за прах бели одежди и чудната лекост на бързите движения, с които те се носеха от място на място, без да опират о земята. До тях стоеше с помрачен поглед замисленият Нала, с повехнал вече венец, с прашно и потно лице. Дамаянти тутакси го повика из средата на безсмъртните богове и обяви своя избор по приетия обичай: допря се смирена до крайчеца на дрехата му, а на главата му тури пресен уханен венец.

Изборът свърши. Отвсякъде се чува тържествени викове. Всичките царе и князе, светите мъже и боговете одобриха избора и извикаха: „Слава на щастливеца Нала!“ А той, препълнен с блаженство, с тупкащо сърце, но с твърд глас, каза на своята невеста, която свенливо се зачерви, разтрепера и наведе очи: — Като можа да предпочетеш един смъртен мъж пред безсмъртните богове, то слушай, Дамаянти, пред хората и боговете аз те наричам своя жена; отсега нататък ще те храня, почитам и пазя и във всичко ще ти остана верен с думи и дела, като разделям всичко с тебе — радост и скръб, богатство и бедност.

Като произнесе такова обещание, светлият младоженец пред всички даде първа целувка на своята невеста. А боговете скрепиха техния брак със своята благодат; те дариха Нала с четири сили: могъщият владетел на въздуха му даде далековидност; Агни го дари с власт над огъня и да вижда без ужас блясъка на вселената; владетелят на земята му даде такъв ход, щото всяко негово пътешествие да бъде безопасно, и още му даде тънък вкус за избиране храна; владетелят на водата го награди с могъщество — навсякъде да създава вода и цветя по свое желание. На царицата дадоха това обещание: радост от този брак да бъдат син и дъщеря, прекрасни като бащата и майката. Подир туй боговете се скриха, а царете и князете тръгнаха в обратен път.

Цар Бима побърза да уреди сватбения празник. След първите дни, прекарани във веселие и радост, Нала се върна в царството си. Там, в благоуханните градини и разкошните царски палати, той заедно с Дамаянти се наслаждаваше на живота в мир и свобода, в труд и спокойствие.

Когато боговете оставиха Видарба и се връщаха към небесата, те срещнаха адския бог Кали, който се скиташе по земята, съпроводен от злия бог Двепара.

— Къде отиваш? — го попита Индра.

— Във Видарба — отговори Кали. — Дамаянти ще бъде моя жена.

Индра с усмивка отговори:

— Ти си закъснял; тя пред нас се закле във вярност на Нала.

Като чу от Индра това известие, Кали гневно извика:

— Ако Дамаянти е предпочела смъртен мъж пред боговете, за тази обида трябва да ѝ се отмъсти.

Светлите богове казаха на мрачния бог:

— По наша воля стана изборът във Видарба. Нала е млад и прекрасен. Който враждува с праведния Нала, е враг сам на себе си; който враждува с праведния Нала, трябва да се скрие в пропастта на вечната мъка.

Тъй казаха боговете и се отдалечиха в небесата.

Тогавя Кали със зловна усмивка избъбра на Двепара:

— Няма да простя никога обидата: ей сега ще се вселя в Нала, за да го тикна към гибел, а ти, Двепара, нали знаеш отдавна какъв е страстен играч на зарове: всели се в заровете и ми бъди помощник.

Коварният Кали се спотаи в царските палати на Нала. Той очакваше удобен случай, за да изпълни замислите си. Шест години чака напразно: чак на седмата настъпи благоприятен случай. Веднъж, преди да си легне, Нала забрави да се помоли и в неговото тяло се всели злият дух. Кали проникна в сърцето на царя и свещеното жилище на кротката невинност почна да се смущава от лоши помисли.

Нала имаше доведен брат, на име Пушкара, който живееше отделно в двореца. Като завладя сърцето на кроткия Нала, злият Кали ето що каза насън на Пушкара: „Вземи по-скоро заровете, иди при Нала и почни с него игра за нишадското царство, и то ще бъде твое — Нала всичко ще изгуби.“

Прельстен от нечистия дух, Пушкара взе заровете, в които бе вече скрит Двепара, яви се при брата си и го покани да играят. Нала се разпали от луда страст, заровете захванаха да скачат и страшна борба започна. Царят като безумен залагаше всичко: скъпоценни камъни, злато, покъщнина, земи и кули, и всичко едно след друго губеше

ослепен от хитрия си враг. Напразно го молеше Дамаянти да остави играта — той не я слушаше.

Всички се смутиха: придворни и велможи, граждани и целият двор. Ето че Дамаянти чува как те всички се събират в двореца на царя, за да му обявят, че тази зла случка силно ги тревожи, а тя, обляна в сълзи, каза на царя: „В палата се е събрал верният ти нишадски народ: очаква те и желае да види светлите ти очи. Покажи се и отговори на тяхната любов с внимание.“

Сълзи бликаха из очите ѝ, но царят, обзет от враждебната сила на мрачния дух, не я дори погледна. Придворните и гражданите, като видяха, че Нала отби тяхната молба, разотидоха се с голям срам и дълбока скръб и си казаха: „Не, той вече не ни е цар!“

А заровете като живи скачаха, играта все по-силно се разгаряше, царят при всяко хвърляне губеше.

Като видя, че мъжът ѝ е полудял в играта, Дамаянти почна да мисли как да спаси и него, и себе си от близката опасност. Тя със скръб каза на умната си съветница, старата кърмачка Врихазена:

— Кърмачко и дружке моя, слушай: събери по-скоро всички царски съветници: аз трябва да пресметна заедно с тях колко богатства са изгубени и какво остава за нас.

Съветниците се събраха; Дамаянти ги отведе при Нала, който играеше непрекъснато. Тогава тя пристъпи към него и плачешком го помоли да ги изслуша, но заблуденият Нала бе глух, сляп и безчувствен; той дори не я погледна, ни дума не каза и като по-напред продължаваше да играе с брата си, без да забележи застаналите наоколо в скръб и страх велможи. Като изгубиха всяка надежда, те с ужас напуснаха царския дом.

А царицата дълго гледа със смъртен страх лицето на безумния Нала.

— Слушай, кърмачко — каза най-после Дамаянти на вярната си Врихазена, — опасността настъпи. По-скоро викни Варшнея, царския колесничар.

Когато дойде Варшнея, Дамаянти му каза:

— Варшнея, верен спътниче на царя, послужи му и сега, когато приближава опасността! Виждам, че всяка загуба разпалва с нова сила страстта му — и като че ли и заровете са заедно с Пушкара против него. Моят цар е обезумял от враждебния дух, забравил е народа,

ближните си, и мене дори не поглежда: причината на всичко това са заровете — в тях е скрита сигурно пъклена сила — а сам той е невинен. Послушай, Варшнея! Изпълни моята заповед. Всеки час със страх и трепет виждам, че Нала ще загине; но бързоногите царски коне още не са изгубени: качи се в царската колесница и незабавно, докато още не се е свършило всичко, отведи децата във Видарба, при баща ми Бима. Щом предадеш на Бима децата ми и царските коне с колесницата, ти си свободен или да останеш във Видарба, или да отидеш в друго царство, където сам пожелаеш.

Верният Варшнея, като изслуша Дамаянти, свика царските съветници; когато и те се съгласиха с умното желание на царицата, той взе децата и отиде с тях във Видарба. Тук Варшнея, като сне децата от колесницата, предаде ги на Бима. После се поклони на всички от страна на Дамаянти; след това, наскърбен от тежката участ на Нала, тръгна на път. Той отиде в Айодия и постъпи на служба при цар Ритупарна като колесничар.

Далече бе вече Варшнея, когато злият Пушкара спечели цялото царство на Нала. С отровна подигравка той каза на брата си:

— Ти вече всичко изгуби — да видим сега какво ще поставиш: само Дамаянти ти остава, а всичко друго е мое. Да си опитаме щастието: да видим чия ще бъде Дамаянти — моя ли, или твоя.

Нала, като чу това, въздъхна, настръхна и не бе в сила нито дума да каже, но като погледна мрачно брата си, сне от себе си всички украшения и остана само в едно просто облекло.

Ограбен, благородният цар смирено излезе от пълния с богатства царски дом. Подире му тръгна покорна, без ропот против съдбата, и Дамаянти, останала само с едно облекло. Тази нощ те прекараха без подслон, защото Пушкара заплаши нишадските граждани със смърт, ако някой приеме Нала и Дамаянти; новият цар бе страшен. Никой не даде прибежище на бездомниците.

Три дни и три нощи Нала, жаден и гладен, се скита около града. След туй се отправи за далечен път. Подире му тръгна и Дамаянти; за оскъдна храна те късаха ягоди и корени.

Изминаха няколко дена в скитане. Мъчеше ги силен глад. Неочаквано две златокрили птици кацнаха на тревата до самия Нала.

— Ще имаме за днес храна — каза той, тихо се промъкна до тях, сне от гърба си едничката дреха и бързо ги покри.

Но какво стана? Птиците се издигнаха заедно с дрехата и като видяха изумения Нала съвсем оголял, запяха:

— Знаеш ли кои сме ние, о, безумни? Ние сме заровете, заровете! Нарочно долетяхме тук, за да ти вземем и останалата дреха, след като проигра всичко. Добър ти път!

И птичетата изчезнаха. Нала се обърна тогава към другарката си и ѝ каза:

— Дамаянти, тези, които ме лишиха от царство, покой и щастие, под образа на златокрили птички прилетяха тук, за да ми ограбят и последната дреха. И сега аз съм безсилен от скръб. На тебе, Дамаянти, оставям да избереш. Този път води през нишадските гори право в ивантската земя; там, по склоновете на вандийските планини, обитават отшелници в килии; а оттука води пътят за Видарба.

Тъй каза Нала. Но Дамаянти се задави от мъка и сълзите се лееха по прекрасните ѝ бледни страни. Със слаб глас тя му отвърна:

— Сърцето ми замира, като си помисля: останал без царство и щастие, мъчен от глад и жажда, как можа ти, едничък мой друже, да пожелаеш, как можа да помислиш, че ще имам сили да те оставя? Не, и в диви гори, и в горещи пустини ще те утешавам с дума и поглед. Знай, че няма по-добро лекарство в беда от върнатата жена.

— Право казваш, Дамаянти! — с усмивка отговори Нала. — Няма за нещастния по-добър цяр от любяща жена; аз няма да се отделя от тебе.

— Защо ми говориш за видарбския път? Ако искаш да се завърна при родителите си, да отидем заедно. Моят баща, видарбинският цар Бима, радостно ще те приеме и ще ти бъде утешител. Честито ще живеем двама под бащината стряха.

— Дамаянти — отговори Нала, — баща ти ще ме приеме, но бездомен и беден аз не отивам там. Могъщ, славен, богат, създател на твоето щастие, аз излязох оттам. Мога ли сега безсилен, безславен, беден, разрушител на щастието ти, да се върна пак там? По-добре заедно с тебе да се храня с въздух и роса, за да не види никой, освен слънцето и месеца, нашите страдания.

Тъй говореше Нала на своята спътница. Дамаянти се притисна нежно до него и го покри с половината от дрехата си; така търпяха те глад и жажда и под едно покривало и двамата стигнаха до една колиба.

Уморени и прашни, те легнаха без възглавница един до друг на голата земя. Нала заспа; дълбоко заспа и Дамаянти. Но сънят на злополучния цар трая малко — тежко му бе на душата; скитането по дивите гори и пустини го ужасяваше, умът му се размъти и почна да се одумва:

— Какъв ужас! Не е ли по-добре смърт, отколкото изгнание и бедност? Тази клетница, която ми е посветила живота си, дължна ли е да разделя заслуженото мое страдание? Освободена от мене, тя ще се върне при родителите си, а заедно с мене нейната участ ще бъде само страдание. Та не е ли по-добре да се разделим?

Така си говореше Нала и скоро се сроди с мисълта, че трябва да остави Дамаянти. И най-последно си каза:

— Но какво да сторя? Аз съм гол. Да взема ли половината от дрехата ѝ? Ала как да го сторя, та да не се разбуди?

И той се луташе с тия нерешителни мисли около колибата. Изведнъж видя един ръждясал нож без ножница; бързо взе ножа, отрязва половината от дрехата и се загърна. Подире, уплашен, зажумя и побягна, но скоро се завърна, погледна спящата и горчиво заплака:

— О, светлина на душата ми, какво ще стане с тебе, когато не ме намериш? О, дъще на Бима! Как ще се скиташ из дивите гори, дето лъвове и тигри живеят, дето змии пълзят? О, вие земни богове, духове на горите и пещерите, пазете нейната младост! Най-верният ѝ щит е светлата непорочност.

Туй като каза, отдалечи се от безгрижно спящата си спътница, като плачеше и се късаше от скръб. Кали и този път победи: разтреперан, бледен, Нала тръгна и скоро се скри. А Дамаянти остана сама в гората.

Щом се изгуби Нала, Дамаянти се събуди. Тя го потърси, като се озърна на всички страни. Но като не намери никъде любимия си другар, страх прониза душата ѝ; изведнъж тя извика с отчаян глас:

— Нала! — Но отговор не чу. — Царю мой — извика повторно тя, — нима можа да ме оставиш в такава пустиня? Аз ще умра от страх; върни се, Нала! Как можа да нарушиш думата си и да ме оставиш, докато безгрижно спя? Как можа да оставиш жена си, половината на своя живот? О, не, ти само ме плашиш: стига, мой друже! Но ако ти наистина си ме напуснал, ако не се върнеш вече и не ми подадеш за утеха ръката си, аз не себе си ще оплаквам: аз ще

скърбя за тебе, мили, какво ще бъде с тебе, оставен от всички на света, скръбен, уморен, гладен, жаден? Какво ще стане с тебе, когато не ще ме видиш, когато ще ме викаш и не ще те чуя?

Тъй ридаше Дамаянти в скръбта си. Тя ту плачеше, ту падаше на земята с тежки ридания, ту се задавяше и пълнеше гората със стенания. Най-после уморена извика:

— Който и да бъде този враг, чиято завист и злоба причини такова зло на моя цар, нека той изпита двойно зло; нека изкусителят, който увлече чистата душа на моя цар, почувства всичките мои мъки в нечистата си душа...

След това с бавни крачки тръгна напосоки из гората, пълна със зли люде и чудовища. Тя повтаряше, като слушаше гласа на тъжната гургулица: „Мили, обични, де си?“ Сълзи като град капеха по бузите ѝ, а гърдите ѝ се късаха от въздишки.

Изведнъж от едно високо дърво се хвърли със страшен съсък голяма змия, която — гладна и свита на кълбо в клоните — дебнеше пляката си. Стегната в яките обръчи на чудовището, в часа на своята гибел, Дамаянти мислеше само за Нала:

„Де си, друже! Де си — да ми помогнеш, че загивам? Тежко ще ти бъде, когато се върнеш, че си ме оставил беззащитна в гората. Кой ще те утешава и насърчава, о, мой царю, в горещата пустиня? Мене вече не ще ме има.“

Но жалният плач на Дамаянти стигна до ушите на един ловец, който се скиташе наблизко в гората. Той се притече на помощ на клетницата и умъртви змията с копие. Дамаянти бе спасена. Като освободи нежното ѝ тяло от убийствените обръчи, той учуден попита:

— Откъде си, хубавице? Коя си ти? Девойко с живи очи на антилопа, как си изпаднала в тази пустиня и в такава опасност?

С тъжна усмивка Дамаянти му разказа простодушно всичко. Като я гледаше пред себе си така полуоблечена, със строен стан, с цветящи уста, с разкошно покривало от черни копринени коси, със светъл блясък на черните очи, осенени от прекрасната тънка дъга на веждите — той се усети обладан от любов и я поиска за жена. Но нейните очи пламнаха гневно като небесна светкавица и тя извика:

— Ако волята на безсмъртните е такава, че да ме владее само даденият ми от тях мъж, махни се оттук!

Когато ловецът си отиде, Дамаянти тръгна отново и колкото по-далеч отиваше, гората ставаше все по-тъмна. Дърветата сплитаха клоните си, лъвовете ревяха, а ужасното пращане на сухи клони под краката на тигри, биволи, рисове, мечки се слушаше отдалеч. Навсякъде лежаха паднали, изгнили дървета; между техните дънери растяха диви треви, в които гъмжеха змии.

По такъв път вървеше Дамаянти, без да знае накъде отива. Тя пристъпяше с мъка и нареждаше:

— Де си, могъщи прекрасни нишадецо? Къде си отишъл, мой владетелю, като ме остави в това пусто място без защита? О, защо наруши думата си? Какъв грях съм сторила? Или не съм ти вече жена? Обади ми, де се веселиш сега, след като ме остави в безутешна скръб? О, Нала, отзови се на твоята Дамаянти: извикай я в тази пустиня, дето я заплашва горският владетел — кървавият и гладен тигър. Няма ли да отговориш на тази, която скърби, плаче и очаква; която е отхвърлена, слаба, покрита с прах, ден и нощ без прибежище и лишена от дрехи? Де си ти? Ах, няма ли кому да кажа: „Не си ли виждал Нала?“

Ето, тича горският господар, острозъбият тигър. Аз без страх ще отида при него и ще му кажа: „Благородни тигре, аз съм Дамаянти, жена на светлия Нала, сама, в тъга, в страх, скитница подир него: де е той? Ако знаеш за него нещо, царю на зверовете, кажи ми; ако ли не, по-скоро ме разкъсай, за да изцериш от мъка душата ми.“ Но царят на зверовете, като чу моите молби и плачове, замина покрай реката, дето се влива в морето, и избяга, без да отговори. Аз виждам там връх, който се докосва до небето, обвит с разкошен венец от дървета и благовонни храсти, с най-пъстри цветя; той блести като слънце, излян от твърди скали, вековен баща на реките и потоците, непристъпна кула, страж на пустинята. Аз ще отида при него и ще му кажа: „О, покровителю на девствените гори, със сълзи ти се моля — кажи, не си ли виждал Нала? Аз съм Дамаянти, дъщеря на благодушния цар Бима. Ти, господарю на горите, който виждаш всичко от височините, кажи: не си ли виждал Нала? Де е моят прекрасен, по-мил от живота ми спътник? О! Кога ще чуя пак от неговите уста милата дума: «Дамаянти!»“

Така редеше клетата царска дъщеря в пустата планина, но никой не ѝ отговори.

Дамаянти тръгна на север из гората. Тя вървя три дена и три нощи. Изведнъж пред нея се яви чудна гъста дъбрава от райски дъбове, наоколо градина с хубави цветя, пълна с небесно сияние. Там обитаваха отшелници.

Дамаянти с учудване гледаше: плодове и цветя блестяха между тъмните листа, бистри потоци подскачаха, а по техните брегове тичаха антилопи и пъргави сърни; по клончетата бяха накацали пъстри папагали. Свободно си въздъхна царската дъщеря, като видя спокойната обител. Дамаянти се приближи до старците; те я приеха любезно и запитаха:

— Кажи ни, коя си ти и какво искаш? Светлият ти образ изуми всички ни. Почини си и ни кажи: коя си? Богиня на горите ли си, или на полетата, или пък на реките?

Дамаянти въздъхна тихо и каза:

— Аз не съм богиня на горите, полетата и реките, а слаба, измъчена от скръб жена. На вас, благодрушни старци, всичко ще разкажа. Господарят на Видарба е мой баща; владетелят на Нишада — Нала — е мой съпруг. От изкусноковарен играч бе повикан мъжът ми да играе на зарове; и той изигра цялото си царство. Аз се скитам по горите и пустините след Нала, разбита от скръб, и при вас дохождам, старци смирени, за да узная, не сте ли срещали някъде моя избраник? Кажете ми, дали ще го срещна? Ако не, не ще ли бъде по-добре да свърша с живота? Животът е нетърпимо бремене без него, усладителя на живота ми.

А старците отговориха:

— Светли, тихи и чисти, като твоите очи, пълни с невинност, ще бъдат следните дни за тебе. Ето що ни явява бъдещето: ти отново ще видиш мъжа си. Отново ще бъде цар, страшен за враговете, утешение на ближните, изцелител на твоите скърби, украшение на твоя живот, спътник, съветник, защитник, всичко това ще се сбъдне, ако у тебе не отслабнат търпението и верността.

Като казаха това, пустинниците изчезнаха.

Дамаянти си рече:

— Дали това не е сън? Де са добрите старци, де е тяхната градина, де са техните живи извори, техните птици и зверове? Де са техните благовонни цветя?

Дълго време Дамаянти се скита тъжна по гората. Ненадейно ѝ попадна пред очите едно кичесто дърво, надарено с чудна сила да лекува душата: хората го наричат дърво усладител, а боговете — азока. То издава приятна миризма, покрито е с цвят, дава гъста сянка.

Дамаянти се обърна към него с тия думи:

— Блажено дърво, чудни, прекрасни утешителю, утеши ме в моята тъга; цветущи азока, кажи, не си ли виждал моя съпруг, нишадския цар Нала?

Къде се скита той сега? Помни ли ме той? О, зарадвай моето сърце с добра вест за него, а ти сам, в прибежището на гората, цъфти, от никого необиждан, чист, благоухаен утешителю на всякаква скръб.

Като каза това, Дамаянти откъсна едно клонче от чудното дърво. След това се прости с него и добави:

— С това клонче аз вземам със себе си и скръб, и тъга, и грижа, и нужда, а ти си остани и ако видиш моя цар, кажи му, че всичко тъжно съм занесла оттук. Дай му сянка и спокойствие, та под твоя безгрижен покрив да може да си поотдъхне от всички мъки.

И прекрасната царска дъщеря се отдалечи. И отново пред нея почнаха да се мяркат дървета с големи сенки, стръмни планини, разновидни скали, тъмни дъбрави и реки. В клоните на дървесата се гнездяха, шумяха, подхвъркваха и пееха горски птици, а в дивата глухота се срещаха ту глигани и чакали, ту биволи, рисове и пантери. Така се скита Дамаянти дълго. Изведнъж на една широка и равна поляна тя видя един многолюден керван. Гората ечеше от глъчката на хората, скърцането на колите, конското цвилене, тежкия тропот на слоновете и камилите.

Керванът се нижеше край широка река, обрасла с гъста тръстика, дето се криеха щъркели и бели лебеди, а бистрата вода гъмжеше от множество риби, костенурки и змии. Княгинята тръгна към хората. Полугола, покрита с дълги копринени коси, които се развяваха по рамената и гърдите ѝ, бледна, подобна на сянка, изсъхнала от тъга, цяла потънала в прах, но пак прекрасна като слънце — такава им се яви в гората Дамаянти. От страх едни побягнаха, други безмълвно я загледаха, трети се смееха, четвърти състрадателно се приближиха към нея.

— Коя си ти, о, жено, с лъчезарен образ? — питаха те. — Защо си в тази гора? Земен човек ли си, или небесно създание? Дано

срещата ни с тебе бъде добър знак и керванът ни да мине безопасно пътя си.

Царската дъщеря въздъхна и отговори:

— Не съм от небето слязла, аз съм земна, бедна, окаяна чужденка. Мой баща е видарбинският цар, мой съпруг е господарят на Нишада, прочутият Нала. С него се поделихме, без да го видя, и не зная де е. Ако сте слушали за моя съпруг, кажете, къде ще мога да се срещна с него?

Главатарят на кервана, богат търговец, по име Зучи, ѝ отговори:

— Из пътищата, по които отдавна вървим, не сме срещали човек, по име Нала. Елени, мечки, биволи, тигри има много в тази гора, но друг човек освен тебе не сме виждали.

— А къде отивате? — попита Дамаянти.

— Отиваме в прочутия град Чеди — отговори Зучи. — Там царува сега Суваху и заедно с него живее добродушната му майка, бисер на женската добродетел.

Като чу това, Дамаянти реши да отиде в Чеди. Зучи я покани да тръгне заедно с кервана и Дамаянти тръгна.

Керванът вървеше през планини, долини и бързи реки. Един ден, при заник слънце, те се озоваха при едно езеро, което се криеше в тъмна гора. Уморените пътници смъкнаха от слоновете и камилите тежкото бреме, легнаха на тревата под открито небе и скоро заспаха. Изведнъж, в полунощ, когато целият керван спеше, от планината със страшно фучене се спусна стадо диви слонове, за да утоли жаждата си в реката. Но когато животните надушиха питомните слонове в кервана, разфучаха се и със свирепа лудост се нахвърляха върху заспалите. Никаква сила не можеше да удържи разярените чудовища. Като откъснати от висок планински връх скали, които чупят дърветата, се втурваха слоновете в кервана и тъпчеха спящите хора.

С плач и викове наскачаха хората. Всичко се размеси: слуги, господари, старци и момчета. В тъмната нощ, замаяни от страх и сън, без да знаят каква е опасността и откъде иде, едни избягаха в гората, а други — към езерото. Като слушаха фучене и тропот, като виждаха в тъмнината мяркане на тежки крака, слисани, шибани от силни хоботи, в диво безумие хора, камили и коне се нахвърлиха едни върху други. И в бъркотията сами се биеха един друг. Някои бяха стъпкани, а пък други се озоваха във водата. В тази минута на всеобща опасност

мнозина бидоха обладани от корист. Лукав глас им шепнесе: „Къде бягате? Загиването е общо, общо е всяко богатство: вземайте каквото ви падне на ръцете! Ето куп разсипани диаманти! Ето скъпоценни камъни, ето злато! Смело пипайте: бедният утре ще бъде богат...“ И загинаха всички, които, като се поддадоха на корист, закъснях да избягат.

В тази минута се събуди и Дамаянти. Като видя такъв ужас, като чу как хвърчи смъртта над главата ѝ, цяла се разтрепера и като се готвеше да загине, тъжеше само за милия си далечен другар. Но когато бурята отмина и гората отново утихна, събраха се малко по-малко спасените.

— С какво сме навлекли на себе си тоя нечуван гняв на боговете? — се питаха те. — Забравили ли сме да почетом с дарове бога, пазителя на съкровищата? Или керванът е срещнал някой хулител на бога на търговията? Враждебни нам птици ли са прехвъркнали нощес над нас? Или това стана под влиянието на зловредните планети?... Цялата беда иде от срещата ни с оная безумна, гола и бледна скитница. Коя е тя? Магьосница, жена или дъщеря на някой великан, прокълнатата от небето? Ако пак ни се мерне тази вълшебница, с камъни ще я пресрещнем. Тя с магиите си погуби нашия керван.

Като чу тези думи в тъмнината, Дамаянти се скри в гората натъжена, посрамена и уплашена.

— О, аз клетницата! — плачеше тя. — Пак съм изоставена. На кого съм причинила зло с мисли, думи и дела?

Между това утрото настъпи. Бързо се събраха оцелелите пътници и отново потеглиха на път. А Дамаянти отдалеч тръгна след кервана, като се криеше из гората, както месец се крие под облак.

Най-после Дамаянти стигна до града Чеди. Угрижена, тя застана до вратите, без да влезе вътре, защото се срамуваше от бедното си облекло. Жителите на града я срещаха и се чудеха на странния ѝ вид, а децата припкаха след нея с крясък. Преследвана от шумна тълпа, Дамаянти стигна до царския дворец.

Там на висок чардак седеше царската майка. Като я видя, тя каза на старата си слугиня:

— Иди покани тази чужденка. Навярно тя търси прибежище. Аз виждам в нея нещо чисто: тя ще изпълни нашия дом със светлина.

Дамаянти се представи пред старата царица, която любезно ѝ каза:

— В мрачна тъга сияе твойт образ. Коя си ти? Твоето лице е лъчезарно, макар че тялото ти е покрито с бедно и скъсано облекло. Беззащитна, самичка странстваш по земята, без да се боиш от хората. Каж ми, коя си и отде си?

Ободрена от такава дружелюбна реч, Дамаянти отвърна:

— Оскърбена от тежка раздяла с мъжа си, милостива царице, аз се скитам след него и го търся. Моя храна са плодовете и корените, а прибежище ми е там, дето замръкна. Доблестен, мъдър, прекрасен, от сърце избран, милият ми мъж се раздели с мене. Нещастен беше той, царице. Като изгуби в игра всичките си богатства, той напусна дома си като сетен сиромаш и избяга само с една дреха в гората. Аз тръгнах с него, да му бъда утеха в скърбите. И денем, и нощем вървах подире му. Един път се случи, че уморена заспах в гората... Той се скрил, изоставил ме и отнесъл половината от дрехата ми. Оттогава се скитам по дивите тъмни гори, по широките пустини и долини. Той би трябвало или да ми върне половината от дрехата, или да вземе половината бreme на моя тежък живот. Както едната половина от дрехата е потребна на другата, така и аз трябва да намеря другата половина от сърцето си или да умра.

Като изслуша съчувствено разказа, царицата каза:

— Остани при нас! Твоята светла близост ще радва моето сърце. Незабавно ще разпратя аз скороходници да потърсят съпруга ти. Но може и той сам да намине тук, дето ти ще го очакваш в безопасно, спокойно прибежище.

Дамаянти сдържа тъгата си и отговори:

— На драго сърце ще остана, ако ми обещаеш, царице, че няма да имам друга длъжност, освен да служа на тебе. Останки от обяд да ми не дават за храна. Да не влиза при мене мъж. Клетва съм дала да намеря съпруга си и да му бъда вярна.

— Всичко ще изпълня — отговори царицата.

След това тя заповяда да извикат дъщеря ѝ, княгиня Сунанда. Скоро тя се яви, заобиколена от прелестни дружки.

— Виждаш ли, Сунанда — каза майка ѝ, — тази чужденка в бедно облекло? Тя е твоя връстница, но мъките на живота са ѝ дали ранна зрелост. Обичай я като другарка. Любезно се отнасяй с нея и я

уважавай, за да ѝ поотлекне на сърцето и да намериш полза за душата си от нейното съжителство.

Сунанда с детска веселост улови за ръката Дамаянти и я изведе навън. И оттогава Дамаянти стана другарка на княгиня Сунанда.

Като остави Дамаянти, наскърбен и мрачен вървеше Нала из пустинята и, сам пустиня, искаше да се развесели. Когато жаркото слънце го пронизваше, той му казваше:

— Затуй ли, слънце, тъй жестоко ме гориш, защото отхвърлих Дамаянти?

Той се просълзяваше, колчем поглеждаше откраднатия къс от дрехата ѝ. Един път, мъчен от жажда, Нала се приближи до един поток, но като видя образа си във водата, с ужас се дръпна назад.

— О, ако можех да се разделя с това лице, за да бъда непознат и на себе си, и на другите! — извика той и избяга в гората. Изведнъж там видя пламък — не пламък в гората, а гората в пламък — отдето жален глас го викаше:

— Ела, благородни Нала, ела с мъката си, при моята мъка. Бъди ми спасител и ще бъдеш от мене спасен.

Изумен, Нала попита:

— Отде е тоя глас? Какво искаш? Де си ти и кой си?

— Аз съм ей тука, в огъня, благородни Нала. Ще ли стъпиш с твърди нозе в пламъка и ще дойдеш ли при мене?

— Аз се боя само от себе си, от онази минута, когато изневерих на Дамаянти.

С тези думи той влезе право в пламъка. Пламъкът се разля из дълбоките пукнатини на земята и бързо нарасна, та заприлича на разклонени дървета. В тази огнена гора Нала се озова самичък — от всички страни запалени клони се насочваха срещу него и на всяка крачка като гъста трева из земята излизаха остри пламъци. Изведнъж той видя в най-силния пламък върху огромен горящ камък една змия, която се гърчеше и пушеше. Тя тежко дишаше с отворени уста под своите разпалени люспи. Чудовището си надигна тежко главата, увенчана със светла корона, и с пъшкане каза:

— Аз съм Керкота, царят на змиите. Всички земни змии са ми подвластни. Старият пустинник Нарада ме прокълна и обрече на такава мъка за туй, че исках да го излъжа. Изслушай моя разказ! Стой спокойно под страшните пламъци, които те обхващат, за да задушат

бурята в душата ти, за да накажат Кали, който я е завладял, и най-после очистен, ти отново да намериш онова, което си изгубил. Слушай моя разказ — продължи Керкота, като се задушаваше от горещина, а Нала внимателно слушаше: — Смиреният пустинник Нарада беше насадил чудна градина около своята килия; в тази градина имаше от всички дървета и треви; имаше светли потоци и сенчесто-прохладни горички. Той покани всички безвредни животни, които ходят, летят, скачат, плуват и пълзят; а всички вредни, които късат със зъби, дерат с нокти или бодат с жило, прокълна и забрани влизането им в градината си. Той позволи да влизат в нея само онези от моите подвластни, които нямат отрова и не хапят, безвредно се вият из тревата, като събират росица по цветята или смучат благовонния сок на ягодите. Веднъж едно незлобно-весело, палаво змийче пълзеше по дърветата из градината, като блестеше ярко на слънцето с люспите си. Изведнъж то видя във въздуха гнездо, изплетено от тревички и мъх, което виси като люлка. Това бе гнездо на една малка птичка. Крилатата стопанка я нямаше дома — тя бе отишла за храна; яйчицата, покрити с мек пух, лежеха в гнездото. Като провря тънка шийка през клончето, змийчето се пъкна в гнездото и видя лазурноцветно яйце. Яйцето му се стори, че е росна капка, и изведнъж му се поиска да се напие: лизна яйцето, то се счупи. В тази минута долетя и птичката в гнездото. Като видя какво е направило змийчето, тя се отправи с жален писък право към Нарада.

Нарада в гнева си е ужасен. Щеше да загине змийчето, ако не се бе скрило бързо в градината. То се избави, като дойде при мене. Но старецът поиска да му дам престъпника. Аз не посмях да му откажа. Попитах го:

— Какво искаш? Как ще ми заповядаш да го накажа? Аз сам трябва да наказвам виновните си поданици.

— Искам утре да го видя увиснало на градинския плет — строго ми отговори Нарада. — А три дни подир това аз сам ще го изгоря пред всички, та занапред никой да не смее да тревожи градината ми с лоши дела.

Тежка ми се видя тази присъда: като свое чедо обичах това мило змийче; бързи и верни известия ми донасяше то. Превиваше се от страх, горкото, пред мене и с молба ме гледаше. Аз му казах: „Поскоро излез из кожата си!“ Нямахше нужда да повтарям — то мигом се яви с нова кожа, като остави старата си пред мене на земята. Повиках

две големи змии, па им заповядах да прострат на плета празната кожа. Когато след три дни Нарада ще я снее, той навярно ще си помисли, че слънцето я е изсушило; тъй си мислех аз и се надявах, че ще мине лъжата ми. Нарада беше доволен от моето послушание; като видя, че кожата виси на плета и вятърът я люлее, старецът рече: „Като жива е пъргава и подвижна, но цветът на кожата ѝ е тъмен, бледна смърт я е обхванала.“

С това щеше да се свърши всичко, ако напук не бе долетяла птичката. Тя беше недоволна от законното наказание и поиска да се утеши със собствено отмъщение; долетя до висящата кожа, за да изкълве очите. През празните дупки видя, че кожата е също празна. Тозчас тя полетя към Нарада.

— Излъгали са те! Змийският цар не е обесил самото змийче, а кожата му — писна птичката.

Нарада страшно се разгневи. Изведнъж той се яви тук, дето се греех на слънце — при мене в тоя миг ги нямаше нито смока, нито змията, нито ламята — моите стражари. Аз си спях. Като се събудих от гърмовния глас на Нарада, Поисках да стана, но, обезсилен от могъщия му поглед, не можах да се помръдна.

— Измамнико — викна старецът, — удаде ти се да ме излъжеш: аз вместо самата змия празната ѝ кожа предадох на огън и ти спаси виновната. Заради нея ти ще бъдеш наказан. Отсега няма да слезеш от този камък. Но ще се грееш тук не на слънчева светлина — друг пламък ще разпаля около тебе и ти ще гориш в него, като съскаш и пициш от мъки, ще сменяш кожа след кожа с празна надежда да угасне огънят. Твоите мъки ще се свършат само когато отдалече дойде при тебе някой ненавистен сам на себе си, който иска да изгуби образа си. Ако го повикаш из средата на пламъка и той без страх влезе при тебе, за да избави себе си от мъки, разкъсван от страдания, по-силни от твоите, ако има такава твърдост в него, щото спокойно да изслуша повестта ти всред нетърпимия огън — тогава ти си спасен: в този миг ще се прекрати наказанието ти, и сам той, след изтичане на една година от тоя ден, ще си възвърне всичко, за което се е съкрушавало сърцето му. Но за да можеш в страданията си отдалеч да викаш избавителя, аз ще ти кажа името му — той се казва Нала.

С тези думи Нарада се изгуби. И моите мъки започнаха. Голи скали окръжаваха тоя камък; изведнъж чух шумолене и трясък.

Оглеждам се, но какво да видя? — Навред из земните пукнатини, като остри игли, излиза пламък, все повече и повече расте, все по-високо и по-високо се издига, все по-ярко и по-ярко пламти; прикован о камъка, на който лежах, и въздухът, който дишах — малко по малко се обръща на нетърпима горещина. Отначало този пламък беше като тънка тревичка, но скоро се превърна в най-гъст храсталак; после се дигна цяла огнена гора, дето всяко дърво бе огън. С горещи езици листата шумоляха; от всяка страна клоновете се виеха като светкавици; върховете се събираха в огнен вихър и се люлееха, а димът в гърмовни облаци се трупаше над тях. Сега ти изпитваш моята мъка, безстрашни Нала. Напразно се свивах: пламъкът обгръщаше тялото ми, докато ми се пукне кожата, и пак се свивах за минутка, за да претърпя отново същите мъки. Цели седем години лежа на този огнен камък. Аз забелязвах бавния вървеж на времето, като повтарях всеки час. „Ела, о, благородни Нала, ела с мъката си при мене!“

Ето, най-после дойде и ти, но знай, че аз често получавах за тебе известия. Подвластните ми змии, на които са известни всички земни пътища, всеки ден ми пращаха змии скороходци и всяка от тях, щом изпълнеше своя дълг и ми предадеше известието, умираше пред мене в огъня. Виждаш ли колко изтлели кожи лежат тук? От тях аз можах да разбера как си обичал Дамаянти, как царе и князе са били повикани във Видарба; как моят гонител Нарада, преситен от земните плодове, посетил небесната градина на боговете; как той посял семената на сладостни думи, от които в миг израсло в сърцата на боговете желание да слязат на земята; най-сетне как си бил проведен от тях във Видарба. Аз зная, о, благородни Нала, и онова, което досега е било неизвестно на тебе; как Кали се е вмъкнал в непорочното ти сърце. Като се научих, че ти си изгубил царството си, че заедно със съпругата си скитах гол по горите и степите, че най-после ти си я оставил, аз се утешавах с надеждата, че скоро ще се сбъдне това, което стана сега. Благославям, о, Нала, и тебе, и дохождането ти! Мъчителният пламък, който ме гореше досега, отстъпва вече на сладостната хладина, която иде от небето. Нала, не бой се: приближи се, вземи ме на пръста си и излез из пламъка.

Керкота млъкна, сви се бързо на колело и увисна на Наловия пръст. Царят побягна из пламъка и при всяка негова стъпка огънят отслабваше и гаснеше; скоро всичко изчезна, като че ли никога не е

било. Като почувства пресния въздух, цяла обхваната от наслада, змията полази към онзи поток, в който Нала бе видял образа си и се бе уплашил сам от себе си. Дълбоко мушна глава във водата и захвана да утолява силната си жажда подир толкова продължителен престой в огъня. Водите на потока пресъхнаха, а змията стана, както по-преди, пълна. Като възвърна силите си, лъсна се на слънцето и каза на Нала:

— Приблѝжи се. Преди да се разделим, ти трябва да ми преброиш зъбите. От дългото им скърцане при страшните мъки възможно е много от тях да съм изхабила и повредила.

Нала приблѝжи: пред него се лъснаха зъби, които почна да брои:

— Един, два, четири...

— Сбърка, сбърка! — с гняв изсъска змийският цар. Ти не каза третия зъб. — С тези думи той удари с тоя зъб Нала по пръста и Нала веднага почувства, като че ли се разделя от себе си. В началото той видя собствения си образ в светлото огледало на щита, висящ на змийската шия; след туй този образ почна постепенно да бледнее и скоро се изгуби. Малко по малко мястото му зае друг, грозен; сега ясно стана на Нала, че е променил своя образ, и вече не беше страшен на себе си.

— Виждаш ли — каза Керкота, — че желанието ти се изпълни? Ти си преобразен, ти се раздели от себе си и отсега нататък от никого, дори и от жена си, не ще бъдеш познат. Нека се простим: иди си и не мисли, че моята отрова ще ти бъде опасна. В твоето чисто сърце тя не проникна, а влезе в оня, който те бе обладал: отсега той ще почне да се мъчи. А ти, преобразен, с надежда продължавай пътя си: търси в чужди страни прехрана, ала не забравяй за дарбите, получени от боговете в брачния ден: те не са изгубени за тебе, Нала, помни ги! Така също и изкуството да караш коне е запазено за тебе. Тръгни право към айодийското царство: там ще намериш цар Ритупарна. На земята няма никой, който би могъл да се равни с него в изкуството да смята и да владее тайната за игране на зарове. „Аз съм Вахука, укротител на коне“ — кажи му ти и ако те попита: — „Много ли можеш да преминаваш на ден?“ — отговори му: — „Цяло царство прекосявам.“ Поискай да научиш изкуството да смяташ, без което изгуби цялото си царство. И колкото по-скоро научиш това изкуство, толкова по-скоро ще се прекратят страданията ти, без да оставят и следа. Щом намериш жената и децата си, ти ще пожелаеш да възвърнеш предишния си

образ. Тогава само си науми за сегашния час и се огледай в този щит; който притежава този щит, от него се боят всички змии по земята.

Като каза това, Керкота сне една светла люспа от тези, които украсяваха шията му, подаде я на Нала и продума: „Носи я на гърдите си. В зло време тази люспа ще ти помогне.“ След туй се скри, а Нала остана сам в гората, вече преобразен.

Нала тръгна към айодийското царство да иска служба от Ритупарна, който отдавна вече бе прибрал неговия предишен слуга Варшнея.

Мъдрият цар Ритупарна, голям любител на коне, събираше отвсякъде добри коняри. Щом пристигна в Айодия, Нала се яви пред царя.

— Аз съм конярят Вахука — каза той. — В изкуството да управлявам коне нямам равен на себе си. Аз съм изкусен и в много други неща: по-вкусна храна от онази, която готвя аз, никой не може да сготви. Всяка работа, която иска усилен труд, съм готов да взема върху си. При тебе, царю Ритупарна, искам да постъпя на служба.

Ритупарна му отговори благосклонно:

— Ще те взема на служба, Вахука. Отсега ти ще ми бъдеш главен коняр: наглеждай моите коне и ги учи бързо да бягат; за службата си ще получаваш сто драхми. Другар ще ти бъде Варшнея, досегашният ми най-изкусен коняр, а с него и старият Джевала, и много други. Весело ще прекарваш свободното си време с тях и ще можеш да правиш каквото искаш.

И ето: цар без царство, мъж без жена, изгнаник, лишен дори от лицето си, Нала служи като главен коняр при цар Ритупарна, а Варшнея, който тъй усърдно му служеше преди, сега е негов другар. Под една стряха, но чужди един на друг, и когато са заедно, и когато са отделно, всеки със скръбта си, те непрестанно тъжеха: Варшнея — за жалката гибел на своя цар, а Нала — за отхвърлената си съпруга. Всяка вечер след свършване на работата Нала се затваряше самичък в стаята си пееше все същата песен: „Къде се скиташ сега ти сама, о, светлоока? От горещина и студ, от жажда и глад, измъчвана от дивата пустиня, ти ходиш гола, като вдовица. Де намираш утеха на скръбта си?“ Така пееше той. Един път го зачу Джевала и го попита:

— За кого тъжиш, Вахука? Коя е жената, за която тъй унесено пееш такава жална песен?

— Пея за жената на един обезумял съпруг, избран и любим от нея, но изгубил и ум, и богатство; за мъжа, който ѝ измени, който забрави свещената клетва, дадена пред боговете; от нея разделен, той отдавна вече се лута в тъга, разкаяние и страх, без да знае облекчение на скръбта си ни ден, ни нощ, скита се като бездомен чужденец. И всяка нощ си мисли все за нея и пее тази песен. Скитник, окъсан като просяк, той пие с търпение капка по капка горчивата си чаша, напълнена с престъпления, чашата на раздялата. А тя, която и в опасностите не се е разделяла от мъжа си в пустинята... Де е тя? Какво е станало с нея? Само по чудо е избавила може би живота си. Тази повест той сам ми разказа. Оттогава пея песента му.

Видарбинският цар Бима, като узна за нещастieto на Нала, незабавно събра всички видарбински брамини и им каза:

— Намерете дъщеря ми Дамаянти и цар Нала. Който се научи де са моите деца и ми ги доведе, ще получи сто най-добри вола и едно село, богато като многолюден град. Тъй също сто вола ще получи и онзи, който ги не доведе, но с вярно известие се върне при мене.

Брамините веднага тръгнаха на изток, запад, север и юг да търсят Нала и жена му. Дълго ходиха те по всички области, градове и села, по всички безлюдни гори, планини, равнини и пътища; но напразно: никакво известие нямаше ни за Нала, ни за върнатата му жена.

Най-после браминът Судева пристигна в Чеди и на царския празник в двореца съгледа Дамаянти. До княгиня Сунанда, в дрехи на тъжна вдовица, близо до светлата и радостна мома, стоеше тя — като мрачна жена, която скърби по мъжа си, като сянка близо до светлината, като елмаз без сияние, като ден без слънце, покрита с двойно покривало, закрыта от погледите — с черни дрехи и черна тъга. Като я видя, Судева тозчас разбра кой стои пред него.

Той си помисли: „Аз гледам същия образ, който толкова сладко светеше онази сутрин, когато всички земни царе и владетели в тревога смирено чакаха на кого ще подаде ръка Дамаянти. Тя е, пълноснажна, тъмнокоса, която весели душата с райския блясък на очите си и служи за утешение на света. Да, тя е — също като млада лилия, лишена от корена, като лотос, смазан от слонова стъпка; тя е, която скърби за съпруга си, изгубила заедно с него целия си живот, като пресъхнал извор, като лунна нощ след пълно затъмнение. Но де е той, могъщият Нала? Дали е можал да понесе раздялата с такава жена, или се е

погубил? Мъка пронизва цялото ми тяло, като гледам нейната съкрушена хубост и като срещам огненотъмните ѝ погледи, които гаснат в сълзи. След като е пребродил всички пътища на изпитанията, скоро ли ще се срещне с обичния си съпруг, както се среща звездата с месеца?“

Подир това той се приближи до мястото, дето стоеше замислена Дамаянти.

— Поздравявам те, видарбински трендафиле — каза ѝ той, — аз съм Судева, видарбински брамин: баща ти Бима е жив и здрав и си царува мирно. Жива и здрава е и добродушната ти майка. Живи са и братята ти, и децата, които цъфтят мирно под защитата на дядо си. Но всички са съкрушени от тъга по тебе. Днес всички брамини те търсят по целия свят. Най-сетне боговете позволиха на мен да те намеря.

Като позна добрия брамин, Дамаянти се заля в сълзи и захвана да разпитва за родителите си, дружките, ближните и познатите си.

— Пораснаха ли децата? — попита най-последно тя.

При тези думи гърдите ѝ се разтърсиха от плач и от прекрасните ѝ дълги клепачи закапаха едри сълзи. Като видя, че тя плаче от разговора с брамина, Сунанда се много разтревожи и каза на майка си:

— Нашата гостенка плаче; тя приказва с един брамин, който трябва да ѝ е познат, и неговите думи ѝ докарват тъга.

Тогаваш майката царица излезе от вътрешните стаи и като видя брамина, заповяда да ѝ го доведат. Тя почна да го разпитва:

— Разкажи ми какво знаеш за нея. Чия дъщеря е? Чия жена? По каква чудна случка се е разделила от родителите си и по какъв таен признак ти можа да я познаеш? Разкажи ми всичко.

Като седна на посоченото място, многомъдрият брамин Судева почна своя разказ:

— Сега царува във Видарба цар Бима, който доживя със слава до дълбока старост. А тази чужденка е Дамаянти, дъщеря на видарбинския цар, жена на нишадеца Нала. Тоя син на Виразена безумно проигра цялото си царство; от това време, като остави Нишада, изгуби се с жена си без следа. Бима ни проведи да търсим дъщеря му. И ето, случайно аз познах нашата изгубена княгиня... Та и кой не би я познал? При това тя има белег: на челото ѝ под гъстите коси е скрита звезда, като месец под облак; тя се е родила с тоя знак. Брама я е отбелязал със знака на благодатта.

Судева млъкна. В това време Сунанда се приближи крадешком до дружката си, изведнъж смъкна булото от главата ѝ, разкри къдравите коси, които осеняваха прекрасното чело на видарбинската княгиня и ясно като месец, който пронизва черен облак, блесна чудната звезда. Като видя това, просълзена от умиление, Сунанда падна на гърдите ѝ. Царицата също заплака. Най-последно майката царица каза:

— Дамаянти, ти си била дъщеря на моята сестра! Нашият баща бе прочутият дасарненски владетел Судамаан. Бима избра сестра ми, а аз бях омъжена за Вирагу. Аз съм те виждала малка, когато заедно с майка ти посетихме в Дасарна баща си. Още тогава тази звезда светеше на челото ти. Щом те видях, когато се яви тук като тъжна чужденка, сърцето ми те нарече дъщеря. Остани при нас; мойт дом е твой и всичко подвластно на сина ми е твое. Живей в любов и съгласие с нас: на мене бъди дъщеря, а на Сунанда — нежна сестра.

— Много време живях непозната и доволна тук — отговори Дамаянти; — аз не знаех нужда, бях под вярна защита и в тъгата си срещах веселие. Но по-весело ще ми бъде във Видарба, при баща ми и майка ми. Пусни ме с мир. Аз вече отдавна съм се разделила с ближните си. Чувам оттук как като сирачета плачат за майка си моите деца, викат ме отдалече и казват: „Ние сме без баща, защо ни е животът и без майка?“ Ако искаш да ми направиш най-голямото добро, дай ми по-скоро средства да се върна във Видарба.

— Ще бъде изпълнена волята ти, звездоносна хубавице — отговори майката царица.

След това тя приготви за път милата си гостенка: дадоха ѝ коне с колесница, дадоха ѝ също и стража да я пази по пътя. Подир това се разделиха с плач.

И ето, най-последно Дамаянти се завърна при ближните си. Голяма веселба стана във Видарба при посрещането ѝ. Когато Дамаянти се видя с всички, обляна с радостни сълзи, тя притисна към сърцето си своите деца. Бима изпълни обещанието си: той подари на брамина Судева сто тлъсти вола и едно село, богато като град.

След като прекара първата нощ в бащиния си дом, Дамаянти каза на майка си: „Ако искаш да ми запазиш живота, върни ми прекрасния Нала.“ Като чу това, царицата горчиво заплака и дума не можа да ѝ отговори. Заедно с нея се наскърбиха и всички домашни и целият дом

се изпълни със скръб. Ето след това какво каза царицата на Бима, господаря на много народи:

— Нашата дъщеря Дамаянти ми откри сърцето си: тъгата ѝ по Нала е неизказана. Но де е той? Ще ни се удаде ли да намерим и него, както намерихме Дамаянти?

Бима свика отново всички брамини.

— Идете по всички пътища и градове да търсите Нала — им каза той. — Разделена от него, Дамаянти вехне.

Брамините се приготвиха за път и всички се събраха при Дамаянти да чуят нейната заповед. Тя ги прие и усмихната през сълзи, им каза:

— Където и да го търсите — дори и в най-бедната колиба, — навсякъде повтаряйте едно и също. Научете наизуст това, което ще ви кажа: „Къде си ти, играчо? Къде побягна с откраднатата дреха и остави жена си в гората? Тя все за тебе тъжи и нито веднъж не е мигнала, откак заспа в тази гора, дете беше изоставена тъй безжалостно от тебе. Това ли ѝ обеща в съпругеската си клетва? Мъжът е прибежище и защита на жената, а ти какво направи с жена си?“ Помнете тези думи и навсякъде ги повтаряйте. Ако някой почне да ви разпитва, знайте, че е Нала. Тогава незабавно го разпитайте и вие кой е. Ако ли ви възрази с някоя дума, то по-скоро ми предайте тези думи. Идете, брамини, търсете Нала и повтаряйте навсякъде тъжната ми песен!

Брамините се пръснаха по всички пътища да търсят Нала и навсякъде повтаряха думите на Дамаянти.

Най-после, след дълго скитане, един от брамините, на име Парнада, се върна при Дамаянти с такова известие:

— След дълго дирене отидох в Айодия. Там пред царя Ритупарна произнесох твоите думи. Царят нищо не отговори, а също и никой от придворните. Когато се прощавах с Ритупарна, от царските стаи излезе да се срещне с мен един царски служител, човек с къси ръце и нисък ръст, на име Вахука, работата му била, както разбрах, да наглежда царските обори. Той не е хубавец, но затова пък е прочут готвач, умее да обуздава и коне. Този Вахука дълбоко въздъхна и задавен от сълзи, ми каза: „В бедност и тъга изоставени, безропотно търпят верните на съпругеския дълг жени. Тяхното кротко сърце с нежно великодушие отмъщава за обидата. Ала клетият престъпник е можал в безумието си сам да погуби всичките си радости, като се е разделил от вярната си

другарка, ако отчаяният, без дреха, открадната от хитри птици, тайно се е отдалечил от спътницата си; ако от това време денонощно плаче и скърби за изгубената — той ще бъде съжален от добрата жена. Каквото и да се е случило с нея добро или зло, нежното и вярно сърце не ще се покаже жестоко. То ще помни само бедствието на мъжа, който поради тежката си вина е лишен от всяка утеха.“ Като чух тези думи, аз реших да се върна незабавно при тебе. Княгиньо, ти сега сама можеш да разсъдиш дали има нещо важно в моето известие.

Дамаянти изслуша Парнада, веднага отиде при царицата и ѝ каза:

— Слушай, майко моя: искам да направя нещо, което баща ми не трябва да знае. Искам да проводя брамина Судева в Айодия. Той заслужи половината от наградата си, ето случая да заслужи и другата. Той ви възвърна мене; нека ви възвърне и Нала.

Майката се съгласи. Те уредиха всичко тайно и царят нищо не узна. Като награди щедро Парнада, княгинята му каза:

— Когато се върне моят цар, ще получиш двойна награда: ти пръв откри неговите следи.

И Парнада остана доволен от това обещание.

Тогава Дамаянти повика Судева и му каза:

— Судева, иди в айодийското царство при цар Ритупарна. Яви се при него, но така, щото той да си помисли, че случайно си изпаднал в айодийското царство, и ето какво ще му кажеш: „Бима отново свиква във Видарба всички князе и царе, за да може Дамаянти отново да си избере мъж; при нея са се стекли вече много младоженци.“ Ако той поиска да узнае скоро ли ще стане изборът и назначен ли е денят — отговори му: „Аз виждам, царю, че само на тебе не е известно онова, което е известно на цял свят: назначеният ден е утре, но ако сам ти искаш да изпиташ щастието си, може и тази нощ да пристигнеш във Видарба. Ти имаш изкусен колесничар, който може да прекоси цяло царство за едно денонощие. Но само не се бави: утре, щом изгрее слънцето, Дамаянти ще обяви избора. За Нала няма никакво известие: навярно той е загинал. Това чух, царю честити, от самата Дамаянти.“

На другата заран рано Судева пристигна при Ритупарна. Щом изслуша лъжливия разказ на брамина, царят скочи от мястото си и извика: „По-скоро да дойде Вахука!“

Когато се яви Вахука, царят му каза:

— Верни конярю, аз трябва ей сега да тръгна за Видарба. Дамаянти си избира отново мъж: утре рано тя ще обяви избора си. Покажи ми сега изкуството си: ще видим можеш ли прекоси цяло царство за едно денонощие, без да спиращ конете.

Тая царска реч изпълни с ужас Нала. „Какво ли крои Дамаянти? — мислеше си той. — Дали от скръб не си е изгубила ума? Или е измислила някоя хитрост? Възможно ли е да се реши тя на такава работа? Но женското сърце е непостоянно. Пък и аз съм виновен пред нея; аз погубих прекрасната й младост. Ала като е забравила мене, как е могла да забрави нашите деца? Трябва да разбере кое е вярно и кое е лъжливо в този слух. Затова ще изпълня волята на царя, но ще гледам да обърна всичко в своя полза.“ — Така той реши в ума си, скръсти покорно ръце на гърдите си и отговори:

— Ще бъде изпълнена царската ти воля, бездруго довечера ще пристигнем във Видарба.

Вахука отиде в обора да избере коне за път. Той избра най-мършави, тромави, с дълги шии, с четинести гривви. Този избор учуди царя.

— Ти се шегуваш, Вахука! — с гняв каза той. — Като че на подигравка, из целия обор си избрал най-лошите коне. Може ли да тръгнем на път с такива кранти?

— Те са добри коне, господарю — отговори Вахука: — Ето и отличителните им белези: по два на челото, по един на гърдите и по три на копитата. Но ако искаш да избере други, покажи ги — аз съм готов да изпълня волята ти.

— Нека бъде по твоему — отговори царят. — Няма нужда аз да те уча: скоро впрягай, па да вървим.

Нала впрегна в колесницата избраните коне и седна с Ритупарна. По молба на Нала седна и Варшнея. Той събра в могъщата си ръка юздите, размаха ги като извити бразди от светкавица и извика:

— Пригответе се, добри коне, за да бъдем във Видарба!

Конете се разтрепераха и паднаха на колене.

Нала чевръсто ги изправи отново на крака, смекчи си гласа, ободри ги с думи и викна: „Напред!“

И конете полетяха като вихър. Царят Ритупарна гледаше с нямо изумление. В това време Варшнея, като чу тайнствения гърмеж на колесницата и като видя как ремъците с плясък и шум удрят конете

отстрани и как бързо, като светкавица, блясват, дълбоко се замисли: „Откъде е могъл Вахука да научи такова изкуство и кой е той? Не е ли сам Метали, повелителят на конете? Или е Нала, който се е скрил под грозното лице? Образа на Нала го няма тук, ала тук е силата на Нала. Но кой ще ми открие истината? Отдавна знам от древните предания, че понякога царе, по волята на съдбата, преобразени тайно, се скитат по земята. Този грозен коняр е сигурно великият Нала. Този, под когото като буря в небесата гърми колесницата, кой ще бъде друг, ако не Нала, моят господар?“

Конете, без криле крилати, под властта на Нала като буря летяха напред по гори, долини, реки и потоци. Ненадейно на Ритупарна падна шапката.

— Вахука, спри! Нека Варшнея ми подаде шапката.

— Късно е — отговори Вахука. — Изминали сме вече много мили: да я оставим.

Царят се зачуди. Изведнъж той съгледа отдалеч вибитака — дърво, покрито с разклонена гъста листовина.

— Слушай, Вахука! — каза той. — Тука, на земята няма никой да знае всичко; в изкуството да управляваш коне ти си първият, а пък на мене е дадено изкуството да смятам и тайната да играя на зарове. Виждаш ли там долу разклонено дърво? Много листа и плодове има на него и много паднали лежат на земята. Знай, приятелю, че падналите листа са 403, а с тях са паднали и 110 узрели плодове, всички клончета са 749, а на тях са останали 5 000 000 листа, узрелите плодове са 1319, сега зреят 843 и 78 са гнили.

В тази минута те бяха вече близо до дънера.

— Стойте, добри коне! — извика Вахука: — Не мога да повярвам такава чудна сметка, преди да преброя сам клончетата, листата и плодовете на това дърво. Варшнея, подръж юздите, докато броя.

Ритупарна изпадна в ужас.

— Какво правиш, Вахука? — каза той. — Има ли време да се бавим?

Но Вахука искаше непременно да провери.

— Почакай, царю — отговори той. — Или ако толкова бързаш, върви сам: Варшнея ще кара конете.

Ритупарна възрази, като се стараяше да смекчи Вахука:

— Не се противи, Вахука: в изкуството да управляваш коне няма равен на тебе и само с тебе ние можем довечера да стигнем във Видарба. Аз, сам виждаш това, съм в твоята власт. Не ме задържай повече: ще направя всичко по угодата ти, ако пристигнем във Видарба преди заник слънце.

Вместо да отговори, Вахука запря конете, слезе от седалището си и спокойно започна да брой плодовете.

— Числото на плодовете е вярно — каза той на Ритупарна. — Да видим не си ли сбъркал в клончетата и листата!

Царят кипна от нетърпение:

— Бъди разумен, Вахука. Нима не ти стига това доказателство?

— Не стига, господарю — каза Вахука. — Но ако искаш всичко да се свърши от един път, обясни ми, как можа в толкова късо време да преброиш толкова нещо?

— Знай — извика царят, — че аз съм надарен със силата да смятам и с тайното изкуство да играя отлично на зарове.

— Като е тъй, ей сега ще ме научиш и на едното, и на другото. В замяна на това ще получиш изкуството да управляваш коне — каза Вахука.

— Добре! — гневно отвърна царят. Аз ти давам силата на броенето и тайната да се играе на зарове; от тебе, Вахука, ще получа дара, когато пристигнем във Видарба.

Щом изговори Ритупарна думите си, на Нала като че се отвориха очите и той от един път можа да преброи всичките листа, плодове и клонове на вибитаката; и в мига, когато почувства в себе си дадената сила, скритият в сърцето му изкусител Кали излезе и с дим и мъгла обхвана вибитаката. При първото чувство на свобода Нала обезумя. Но скоро дойде на себе си, видя се лице с лице със злия си враг и поиска да прокълне нечестивеца. Ала Кали си повдигна ръцете смирено и извика:

— Нала, въздържай се от клетва: стига ми, дете бях наказан от клетвата на твоята жена в минутата на страданието. Оттогава, запрян като в тъмница у тебе и измъчван от твоите мъки, аз денонощно проклинах себе си. Пожали ме, благодушни Нала: отсега съм вече безсилен. Отсега нататък всеки, който прочита повестта за злочестия ти живот, ще бъде неповредим от моите примамки и недостъпен за властта на зловредните духове, подобни на мене.

Смекчен от молбите на победения враг, Нала се въздържа от клетва. Кали се всели във вибитаката и пълното с живот дърво тутакси изсъхна. Цар Ритупарна се изуми при това чудо. Щом се скри изкусителят, Нала, избавен от мъка, светнал от радост и пламнал от новия живот, седна в колесницата двойно могъщ и конете отново полетяха.

Слънцето не беше залязло, когато Ритупарна пристигна във Видарба. Веднага на цар Бима известиха за нечакания гост и той побърза да покани владетеля на Айодия да отиде в двореца. Като гръм ечеше трясъкът на колесницата му към четирите страни на небосклона. Тозчас Наловите коне, впрегнати в Бимовата колесница, дочуха и усетиха, че господарят им иде. С радостно цвилене, като че ли са чули гласа на Нала, те отговориха заедно на познатия им глас; и самата Дамаянти се вслуша в този звук, подобен на ехо от дълбок гръм, и се смути. Нещо близко изведнъж долетя до усетливото ѝ сърце — тъй и жената, и конете познаха от един път Нала по тропота на неговата колесница. Слоновете в царските обори и пауните по царския покрив настръхнаха. Те изведнъж се разтрепераха: слоновете дигнаха хоботи, протегнаха шии в радостен страх, като че ли усещат близка буря, която обещава дъжд, а пауните закряхаха.

Дамаянти си мислеше: „Този тропот на колесница и шумно шумолене, които тревожат небето и земята, пронизват душата ми. Това е Нала, моят съпруг. Ако ме е излъгало сърцето, по-добре ще бъде да не живея; ще се хвърля в жарките обятия на пламъка, за да свърша тъгата на самотния си живот.“

С такива тежки мисли Дамаянти седеше с младата си слугиня Кезина в беседката на двореца. Ето те виждат, че в широкия двор с трясък и гръм влизат коне и колесница, в която има трима души: цар Ритупарна, Вахука и Варшнея. А де е Нала?... С мъчителен страх гледаше Дамаянти. Тя видя царя; след това позна Варшнея; най-последно загледа безобразния им спътник — той ѝ е непознат. Тогава Ритупарна слезе от колесницата, Варшнея — също, а Вахука почна да разпряга конете.

От другата колесница слезе и Бима да въведе госта. Царете се поклониха учтиво един другиму, макар че и двамата не знаеха какво да си кажат. Ритупарна се озърна и не забеляза в царския дворец нищо,

което да напомня за утрешния голям празник. Той си помисли: „Аз съм лековерно измамен с лъжливо известие“, и каза на Бима:

— Желая ти здраве и дълги години!

Бима отговори със същите любезни думи и след това попита:

— Какво е довело при нас, в столицата ни Видарба, великия гост?

Като чу този въпрос и като не видя никъде никакъв знак, че другите царе и князе са в царския дворец, айодийският цар отговори:

— Аз исках да се видя с тебе, добродушния Бима, и като се запозная, да се науча, всичко ли благоденства в твоето царство?

Такъв отговор се показва чуден на мъдрия Бима и непонятно му бе как е дошло на ум на цар Ритупарна да предприеме такъв дълъг път само да се научи здрав ли е царят на Видарба, когото дори не познава.

„Тук има навярно друга причина — си помисли той. — Ще се научим по-сетне.“

После подаде ласкаво ръка на госта и каза:

— Заповядай, цар Ритупарна, ние се много радваме. Но ти си уморен. Влез и си отпочини; всичко, що заповядаш, ще бъде изпълнено.

Заедно с Варшнея Ритупарна влезе в двореца, а Вахука изпрегна добрите коне и ги отведе в оборите. Подир това се върна, седна пак на предишното си място в колесницата и скоро цял потъна в скръбна размисъл.

Като го видя отгоре, Дамаянти въздъхна дълбоко. „Наистина ли се е измавило моето сърце? — си каза тя. — Но тропотът на колесницата ми бе познат, а Нала не виждам. Или Варшнея е взел неговото изкуство? Или боговете са го открили на Ритупарна?“ Тъй Дамаянти се мъчеше от тежко съмнение. Най-последно тя се обърна към вярната Кезина, своята слугиня, и ѝ каза:

— Слушай, Кезино, иди и разбери: кой е тоя, дето седи в колесницата тъй навъсен, с грозно лице и къси ръце? Помъчи се да узнаеш кой е той. Мене ме тревожи подозрението: дали не е Нала в чужд образ? Ти ето какво ще направиш: като говориш с него, повтори, уж случайно, тези думи, които заповядах да повтарят брамините; всичко, което ти каже, помни и ми го предай.

Тозчас Кезина отиде при Вахука, а Дамаянти остана там, дето си беше. Кезина се приближи до Вахука и му каза:

— Благородни гости, добре сте дошли във Видарба. Царската дъщеря Дамаянти ми заръча да узная: защо сте дошли и откъде?

— Ние сме от Айодия, царството на цар Ритупарна — каза Вахука. — Като узна от брамините, че Дамаянти отново ще си избира мъж, айодийският цар със своите бързоноги коне, които управлявам аз, долетя тук, за да се яви с другите на избора.

— Но ти не си сам при царя: вие сте двама. Кой е твоят другар? Ти сам кой си, отде си и как си постъпил на служба при Ритупарна?

— Моят другар е Варшнея, бивш коняр на Нала. Мене ме казват Вахука. Служа при царя като коняр, но мога да служа също и в готварница, понеже зная да готвя тъй вкусна храна, както и да управлявам коне.

— Кажи ми — попита Кезина, — не знае ли Варшнея нещо за Нала? Па и ти сам не си ли чул нещо?

— Наловите бедни деца — каза Вахука — били откарани от Варшнея при дядо им. Туй ми каза самият той. След като оставил царските коне във Видарба, той постъпил на служба при цар Ритупарна. За участта на Нала той не знае нищо и няма на земята никой, който да знае нещо за него. Под чужд образ, в непознато място се крие царят. На света само един Нала знае за Нала и само тази едничка, която е с Нала едно. Никому, освен на нея, той не е открил тайните си знакове.

— Но — каза Кезина — браминът, който посети Айодия, като се срещнал с тебе, повторил ти думите на Дамаянти: „Де си ти, играчо? Къде побягна с открадната дреха и остави жена си в гората? Тя все за тебе тъжи. Това ли й обеща със съпружеската си клетва?“ Помниш ли какво си отговорил на брамина на тези думи?

Вахука побледня и неподвижно загледа Кезина: пронизан внезапно от болка, той дълго нямаше сила да произнесе дори и една дума; с жален глас, с наведени просълзени очи, най-после тихо каза:

— В бедност и в тъга безропотно търпят верните на съпружеския дълг жени, кроткото им сърце с нежно великодушие отмъщава за обидата. Ако окаяният престъпник е можал в безумието си сам да погуби всичките си радости, като се е разделил от вярната си другарка; ако отчаяният без дреха, открадната от хитри птици, тайно се е отдалечил от спътницата си; ако оттогава насам денонощно плаче и скърби за изгубената — той ще бъде оплакан от добрата си жена;

каквото и да се е случило с нея — добро или зло, — нежното вярно сърце ще го съжали. То ще помни само бедствието на мъжа, който поради тежката си вина е лишен от всяка утеха в тъгата си.

При тези думи Вахука се заля в сълзи. А Кезина веднага си отиде и бързо съобщи всичко.

— Той е! — с плач каза Дамаянти, като изслуша развълнувано Кезина. — Този е моят съпруг в чужд образ. Ти трябва отново да отидеш при него, Кезино. Скривай се наблизо и внимателно следи всеки поглед и всяка стъпка и виж дали не ще откриеш някакъв таен признак.

Кезина отиде, изпълни волята на царицата и се върна, та ѝ каза:

— Нито ми се е случило досега, нито ще ми се случи някога да видя това, което стана. Този Вахука е съвсем особен човек. Нищо ниско или тясно няма за него: като приближи до ниските врата — не си навежда главата, а самите врата над него се повдигат; при неговото приближаване тясното място изведнъж става широко. Цар Бима заповяда да му приготвят всичко, за да наготви вечеря на цар Ритупарна, но както беше заповядано от тебе, вода не му дадоха; той дори и не забеляза това, само погледна съдовете и всички се напълниха с вода. Така също не помисли да поиска и огън, за да подпали дървата, а само взе слама и тя се запали от само себе си. Аз видях и много други неща: без да се изгори, с гола ръка ровеше в огъня; а водата възвираше, щом се допре до нея. Но туй последно чудо ме изуми повече от всички други: той видя един изсъхнал трендафил, който без листа лежеше в праха; взе го, погледна го и изведнъж в ръцете му се появи жив хубав трендафил. След това нечувано чудо, царице, аз незабавно припнах към тебе.

Дамаянти вече не можеше да се съмнява: такива бяха явните признаци на Нала — даровете, получени от боговете в самия ден на сватбата. И тя блаженстваща, видя със сърцето си желанието на Нала там, дето очите още виждаха Вахука.

— Тичай пак при него! — каза тя на Кезина. — Уханието на приготвената от него гозба е чудно приятно. Искане ми се да узная вкусна ли е тя. Поискай от Вахука къс печено месо.

Кезина отново припна към Вахука и скоро се върна с горещ къс. Като опита месото, Дамаянти усети познатия ѝ вкус.

„Той е тук! Той е тук! — си повтаряше тя. — Но дълго ли ще крие светлия си образ и ще мъчи бедното ми сърце?“

Най-после тя заповяда на Кезина да вземе децата, да ги разведе из двореца, та Вахука да може да ги забележи. Щом видя двете малки деца, толкова отдавна изгубили баща си, Вахука се спусна насреща им, повика ги по име, притисна ги до сърцето си и заплака. Дълго време ги облива със сълзи, но когато се опомни, отдръпна се изведнъж и каза на Кезина:

— Аз също имам две малки деца, син и дъщеря, но отдавна съм отделен от тях. Ето защо тъй се умилах, когато видях тези деца. Но послушай: хората ще забележат, че ти често дохождаш при мене, и от туй ще ти излезе лоша дума без вина: иди си и вече не се явявай.

Като узна всичко, Дамаянти реши да направи последен опит и каза на майка си:

— Повикай Вахука при себе си. Аз ще ти открия една тайна: Нала е намерен: той е тук. Зная и го вярвам.

По молбата на дъщеря си царицата заповяда да повикат Вахука. Той онемя, като я видя. Неописуем укор за неговото сърце бе Дамаянти. Тя стоеше мълчешком, с пронизващ поглед. Като помълча малко, Дамаянти рече:

— Кажи ми, Вахука, знаеш ли някой верен мъж, способен тайно да напусне жена си и заспала с твърда вяра в неговата защита, да я изостави в гората, сама, без дреха, без храна, без стряха? Това направи с мене, Вахука, моят съпруг Нала. С какво съм го оскърбила? И как, Вахука, той е могъл да измени на своята Дамаянти, която на драго сърце е разделяла е него и скръб, и бедност, и срам, и изгнание — да измени на тази, на която е казал при годежа: „Отсега ще те почитам и обичам и с тебе ще дяля радост и скръб, богатство и бедност, и всичко в живота.“ Вахука, кажи ми, как е могъл така да се измени, че всичко да забрави?

Разбит и бледен, Нала безмълвно слушаше Дамаянти. Очите ѝ, светлозарни звезди, бяха покрити с облак от скръб и като бърз поток през гъстите ѝ клепачи капеха сълзи.

— Че изгуби нишадското царство, не е виновен Нала — отговори Вахука. — Злобният Кали му взе ума и се вмъкна коварно в сърцето му. Нала в безумието си те изостави спяща; когато в гората ти прокълна врага, без да знаеш кой е той, твоите клетви пронизаха Кали, който спокойно владееше Наловото сърце; от това време той страда, като пламък в пламъци, заключен в страдащия Нала като в мрачна

тъмница. Нала е избавен вече от нечистия дух и от всяка клетва ще бъде свободен, когато се види с жена си, ако намери, че тя е запазила верността и любовта си. Сега, отговори ми, Дамаянти: запазила ли си любовта, запазила ли си верността? Навсякъде по света ходят скороходци и отвсякъде ти свикваш нови младоженци в замяна на погиналия Нала.

Като чу жалбите на Нала, Дамаянти отговори:

— Ти ли, предпочетен пред боговете, ме оскверняваш с такова подозрение? Аз сама проводих брамина при Ритупарна с лъжливо известие за новия избор във Видарба. Сърцето ми узна, че ти, Вахука, си Нала, и невинната ми лъжа сполучи. Господарю, докосвам се до коляното ти, със спокойно сърце и с клетва казвам: любовта и верността към тебе съм спазила във всичката им чистота. Вятърът знае всичко: нека ми бъде обвинител, ако съм направила нещо, недостойно за вярна жена; слънцето, което всичко вижда, нека бъде мой обвинител; нека и небесните сили, които пазят небето и земята, повтарят самата истина.

Ето вятърът се отзова от небето и така гласи неговият отговор: „Като небето е чиста Дамаянти, вярвай в нея и подай й ръка!“

С такова чудно свидетелство, изцелен от своето подозрение, Нала си спомни онова, което му бе казал на прощаване змийският цар.

Погледна в дадения му огледален щит и в миг се яви предишният Нала, който простря ръце към своята Дамаянти. Дамаянти притисна главата на Нала до гърдите си.

Така, след толкова мъки, Нала се завърна при Дамаянти.

Рано, току-що се показва слънцето на изток, разбудиха царя с неочакваната радостна новина. „Нала се върна — каза царицата на Бима, — Дамаянти е пак с мъжа си.“

Бима, изумен от такова известие, повдигна вежди, царицата му откри с каква хитрост Дамаянти е примамила цар Нала във Видарба и с каква измислица е бил излъган цар Ритупарна. Бима се усмихна и отговори кратко:

— Аз ви прощавам тази женска хитрост само защото сполучихте.

Тогава се явиха Нала и Дамаянти заедно с децата си. Нала се приближи до дядо си, а Дамаянти — до майка си. Благодушният цар Бима ласкаво прие зетя си като син и с нежен поглед поздрави

Дамаянти с възвърнатото щастие. Скоро след това дойдоха и братята, подадоха на Нала ръка и се прегърнаха със сестра си. След туй отвсякъде захванаха да се стичат сродници и близки; ето най-последно цяла Видарба се изпълни с тържествен шум: къщите се накитиха, по стрехите се развяваха знамена, всичките площади и улици закипяха от народ, а в храмовете горяха жертвеници. И сам Ритупарна се научи, че неговият коняр Вахука се преобърнал на Нала, че Дамаянти намерила мъжа си, че от нов избор тя няма нужда. Тогава той се приближи до Нала и му каза:

— Поздравявам те, благородни нишадски царю! Ако съм ти сторил нещо лошо, когато живееше у мене като слуга, то неволно съм го сторил: не знаех твоите тайни и те моля за прошка.

А Нала отговори:

— Царю Ритупарна, нито сянка оскърбление не съм видял от тебе; но и да съм бил оскърбен, неприлично е Нала да вземе върху си оскърблението, нанесено на Вахука. Ти беше благосклонен към мене, когато живееш под твоята стряха, а сега бъди благосклонен брат на нишадския цар Нала. Ти сам виждаш, че няма вече Вахука да ти бъде коняр; несъмнено е, че и Варшнея ще поиска да постъпи на предишната си служба. Но ти, царю Ритупарна, не ще изгубиш нищо: дара си да управлявам коне аз ти го давам, тъй както ти ми даде силата да смятам заедно с изкуството да играеш на зарове; и сега ти сам ще се върнеш в Айода с такава бързина, с каквата пристигна оттам с Вахука. А аз ще видя какво ще спечеля с изкуството, което ми даде.

Двамата си подадоха ръка и Ритупарна се върна в Айода. Нала гореше от желание да си възвърне престола, затова не остана дълго време във Видарба.

Като преседя един месец у дядо си, Нала тръгна с отбор храбра дружина за своето нишадско царство: той седна в бляскава колесница; могъщите коне се покоряваха на твърдата му ръка и летяха като хали; след тях вървяха 16 бойни слона с крепостни кули, пълни с войници; подир слоновете летеше един лек отред от 50 копиеносци; и най-последно — дружина от добри стрелци. Не да се сражават ги водеше Нала, а да красят влизането му в Нишада. Така се приготви царят и на прощаване каза на Дамаянти:

— Ти остани под бащината си стряха, докато въздам ново щастие в нашия дом и го очисти от врага, който изстреби предишното щастие в

него: тогава ти спокойно ще се върнеш в столицата ни с децата, както на небето се връща светлият ден, като изгонва тъмната нощ. Живей с радост и очаквай блажената минута на възвръщането ми за ново щастие.

Само с един поглед Дамаянти отговори на царя; но в този поглед имаше вече победа.

Нала полетя като буря и скоро стигна до царството, от което някога беше излязъл беден изгнаник. На брат си Пушкара, който владееше сега неговия престол, той каза:

— Аз те викам на нова игра: ще заложа жена си, а ти цялото нишадско царство — доволен ли си? Но по-преди трябва да се условия с тебе: ако ти изгубиш, всичко, което владееш, ще бъде мое, и над самия ти живот ще бъда господар; ако пък изгубя аз, то всичко, което владее, ще вземеш ти. Да не се бавим; според правилата на играта невъзможно ти е да ми откажеш на новата покана; сега свободен си да си избереш от двете игри, която обичаш: на желязо или на зарове. Ако искаш да опиташ меча си — излез, ще се радвам да се срещнем на едноборство: царството, наследство от бащите, трябва да пазим, докато е наше; когато сме го изгубили, трябва да умеем със сила да го възвърнем; тъй са ни учили прадедите. Настана часът. Залавяй се, Пушкара, за меча или за заровете. Пушкара се усмихна и отговори:

— Готов съм още един път да опитам щастията си. Дамаянти ще раздели с мене власт и богатство и скоро ще забрави миналото; аз и на нишадския си престол постоянно мислех за нея и се надявах, че ти ще дойдеш; ето, най-после ти дойде. Дамаянти ще бъде моя.

Разгневен от дръзкия отговор, Нала безмалко щеше да забие меча в сърцето на хулителя, но се сдържа и разтреперан, каза:

— Безумецо, стига си се хвалил, играй; ако изгубиш, ще заплатиш!

Заровете бяха хвърлени — всичко се реши: още с първото хвърляне Нала спечели нишадското царство от Пушкара. Победителят със смях погледна на победения:

— Какво ще кажеш сега? Моето законно царство, което ти мислеше да владееш, стана пак мое и отсега нататък ще бъде в силни ръце: между царя и царството трети не ще посмее да се вмъкне. Ти не си достоен и насън да видиш Дамаянти; ти си ми роб отсега нататък. Тъй реши съдбата. Но слушай: не с твоя власт аз някога бях свален от

престола; изкусителят Кали, моят враг, ти помогна; ти това не знаеше, безразсъдни; знай, че аз не искам да ти отмъщавам за чуждо престъпление. Бъди свободен и живей в благоденствие много години.

Пушкара падна с плач на колене пред брата си:

— О, Нала! Милостта на боговете и всяко земно щастие да бъдат с тебе. В скромния си живот аз, твой поданик, по-спокойно ще живея, отколкото на престола, дето спокойствието ми беше основано върху удара на неверните зарове. Преди всичко ще изкъпя грешното си тяло в Ганг, като прокълна тези злокобни зарове, в които властват злите духове. А ти върни тук Дамаянти в блясъка на прекрасното слънце, кажи ѝ да не таи гняв в сърцето си против мене: да забрави старите теглила, да бъде двойно блажена с очистеното от мъка щастие.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.